

Нагласи към промени в
Конституцията и свикване
на Велико Народно
събрание

Съдържание

Въведение.....	3
Паспорт на проучването	4
Информираност относно правомощията на ВНС	5
Нагласи към промени в конституцията и свикване на Велико Народно събрание	6
Оценка на работата на VII Велико Народно събрание	13
Заключение.....	16

Въведение

Най-новата Конституция на Република България е четвъртата Конституция в историята на страната. Изготвена и приета от VII Велико Народно събрание в периода 1990-1991 г., тя очертава общите принципи и основи за бъдещото демократично развитие и подготвя последващата европейска интеграция на страната.

През последните тридесет години българската Конституция често е била обект на критики за това доколко тя наистина е в състояние да даде ефективни гаранции за върховенството на правото, за реално функционираща демокрация, работеща пазарна икономика и за социална държава. Неведнъж са се отправяли предложения за радикални конституционни промени и дори за свикване на Велико Народно събрание и приемане на нов основен закон.

Целите на настоящото изследване са да идентифицират нагласите на българските граждани по отношение на промени в конституцията, приемане на нова конституция и свикване на Велико Народно събрание. Интерес представляват конкретните промени, които българите си представят, че трябва да залегнат в един нов основен закон.

Паспорт на проучването

НАЦИОНАЛНО ПРЕДСТАВИТЕЛНО ПРОУЧВАНЕ:

- ✓ **Период:** 9 – 14 април 2021
- ✓ **Вид и обем на извадката:** двустепенна гнездова извадка с подбор на респондентите по квота по признаците възраст, пол, образование, тип населено място, 1072 ефективни интервюта на територията на цялата страна
- ✓ **Метод на интервюиране:** Пряко стандартизирано интервю по домовете на анкетираните лица (чрез таблети)
- ✓ **Възложител:** Български институт за правни инициативи

Подкрепата за БИПИ е осигурена от Фондация „Америка за България“

Всички обобщени мнения в настоящия доклад принадлежат единствено на авторите и не отразяват непременно мненията на Фондация „Америка за България“ или нейните партньори.

Информираност относно правомощията на ВНС

Информираност относно правомощията на ВНС

Мнозинството от българските граждани – 56,4%, определят себе си като донякъде запознати с правомощията на Великото Народно събрание – наясно са някои от регламентираните действия на висшия законодател, но не познават неговите прерогативи в пълнота. 18,9% е делът на тези, които категорично заявяват, че знаят какви са правомощията и какво може да направи едно Велико Народно събрание. На противоположната позиция са 15,9% от българските граждани - те определят себе си като напълно незапознати с полето за действия на Великото Народно събрание. 8,8% от респондентите не знаят или не могат да преценят своята степен на информираност по поставената тема.

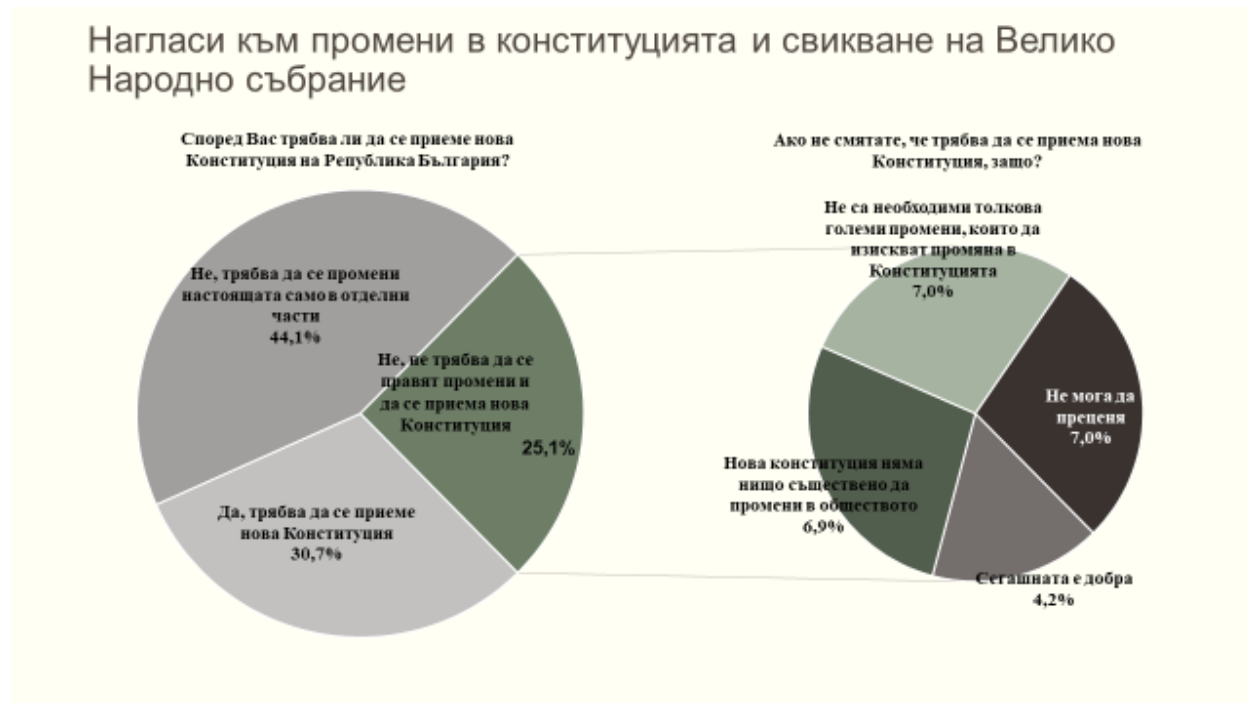
Разпределението по пол показва, че мъжете по-често се определят като запознати с дейностите, които може да извършва Великото Народно събрание.

Налице са и силни поколенчески и образователни разлики в тези самооценки. Средните и по-високите възрастови групи се чувстват по-запознати, докато младежите имат много по-ограничено знание по темата. Гражданите между 41 и 60 години, които са били свидетели

на приемането на съвременната Конституция, в по-голяма степен определят себе си като запознати с прерогативите на института на Великото Народно събрание. Лицата под 24 години в най-голяма степен споделят, че не знаят какви са правомощията на висшия законодателен орган. Тези мнения до голяма степен са резултат от недостатъчното застъпване на темата в учебните програми, незаинтересованост от политическия и обществен живот сред младежите и неосъзнаване на ролята на Конституцията за функциониране на съвременната българска държава и за обществените и икономическите отношения в съвременното българско общество.

Респондентите с висше образование по-често посочват, че са запознати с правомощията на ВНС, като това е валидно в по-висока степен за притежателите на магистърска степен.

Нагласи към промени в конституцията и свикване на Велико Народно събрание

Мнозинството от българските граждани – 69,2%, са на мнение, че не е необходимо да се приема нова Конституция на Република България. От тях 44,1% смятат, че са необходими промени в отделни части от настоящата, докато малко над една четвърт от респондентите (25,1%) са категорични, че няма необходимост нито от нов основен закон, нито от

промени на настоящия. 30,7% е делът на респондентите, според които страната трябва да има нова конституция.

Респондентите на възраст до 24 години по-често са посочвали, че е необходимо приемането на нова българска конституция. Макар и в по-малка степен това е валидно и за представителите на възрастовата група 25-30 години. Хората между 31 и 40 години са най-склонни да мислят, че са необходими промени в настоящия основен закон. Гражданите над 60-годишна възраст в най-малка степен разпознават нужда от нова конституция. Те в най-голяма степен са на мнение, че не е необходим нито нов основен закон, нито промени в настоящия.

Разпределението по пол показва, че мъжете са по-склонни да смятат, че страната има нужда от нова конституция.

Респондентите със средно образование по-често споделят мнението, че е необходимо да се приеме нова конституция. Сред хората с начално образование е най-разпространено убеждението, че има нужда от промени в настоящия основен закон.

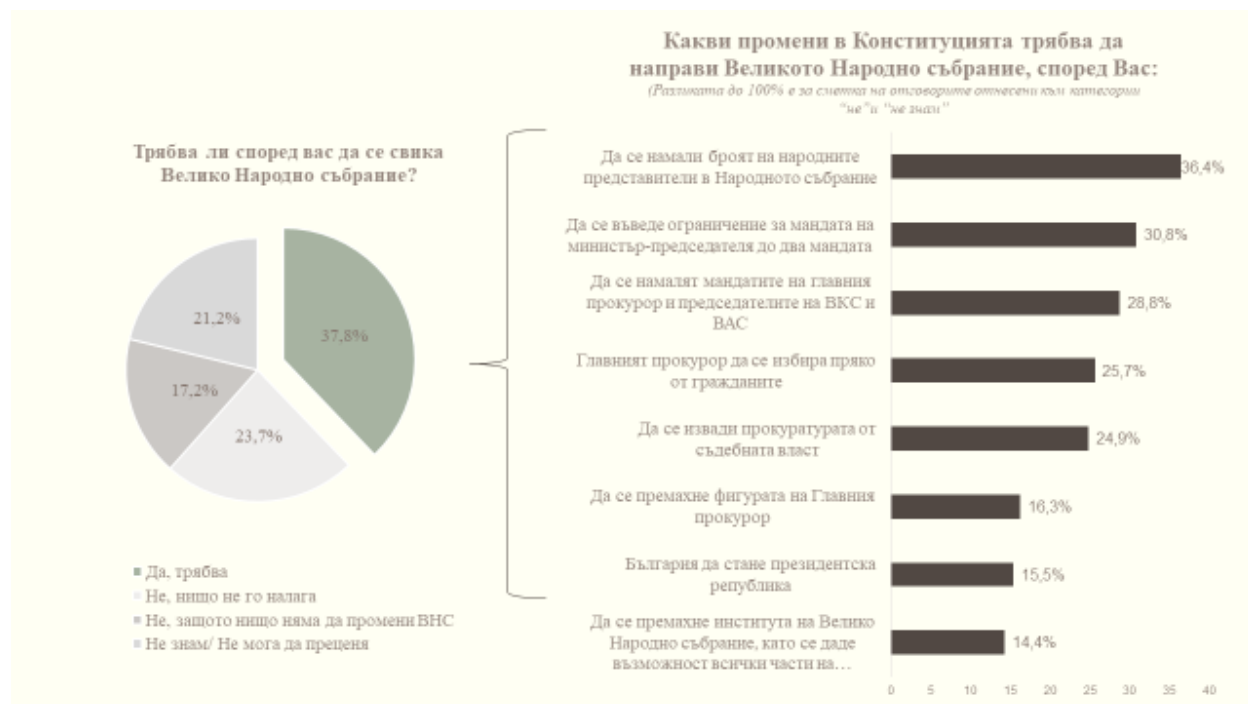
Жителите на столицата по-често посочват, че страната има нужда от нов основен закон, докато сред живеещите в по-малки населени места подкрепата за подобна мярка е по-слаба.

Сред противниците на идеята за промяна на настоящата или приемане на нова конституция като най-чести причини се изтъкват убеждението, че не са необходими толкова съществени изменения, които да налагат промяна на основния закон, и това, че нова конституция няма да внесе съществени обществени промени – тези доводи са посочени съответно от 28% и 27,4% от респондентите. 16,6% са на мнение, че няма необходимост от конституционни промени, тъй като настоящият основен закон е добър. Една четвърт от гражданите, които не смятат, че трябва да бъде променяна конституцията и че не трябва да бъде приемана нова такава, не могат да дадат аргументи, с които да защитят позицията си.

Като причина срещу приемането на нова конституция повече мъже посочват, че настоящата е достатъчно добра. При жените по-често е споделяно убеждението, че нов основен закон няма да внесе съществени промени в обществото.

Респондентите във възрастовата група 41-50 години по-често са посочвали, че са против приемането на нова конституция, защото тя няма да донесе значима обществена промяна. Хората между 25 и 30 години в по-голяма степен смятат, че не са необходими толкова големи промени, които да налагат приемането на нов основен закон. В същото време гражданите под 30 години значително по-рядко посочват качествата на настоящата конституция като причина срещу приемането на нова.

Мнозинството от респондентите с висше образование, притежаващи образователно-квалификационна степен „магистър“, са на мнение, че не са необходими толкова големи обществени промени, които да изискват нов основен закон. Хората със средно образование, както и притежателите на висше образование със степен „бакалавър“, в по-голяма степен споделят, че една нова конституция няма да допринесе за значими обществени промени.

По отношение на въпроса дали трябва да се свиква Велико Народно събрание сред българските граждани се наблюдава относителен паритет в позициите. 37,8% от респондентите смятат, че свикването на висшия законодателен орган е необходимо, докато 40,9% са на противоположната позиция (23,7% - защото нищо не го налага,

17,2% - защото ВНС няма да реализира никакви промени). 21,2% е делът на заявителите, че не могат да решат дали е необходимо свикване на ВНС.

Респондентите на възраст между 41 и 50 години по-често посочват, че е необходимо свикването на Велико Народно събрание. В по-малка степен това е валидно и за хората между 51 и 60 години.

Разпределението по пол показва, че мъжете са по-склонни да смятат, че страната има нужда от свикване на ВНС.

Жителите на столицата в по-голяма степен заявяват, че е необходимо да се свиква Велико Народно събрание. Най-слабо е това желание сред жителите на селата.

Респондентите с висше образование, степен „бакалавър“, в най-голяма степен са на мнение, че има нужда да се свика ВНС.

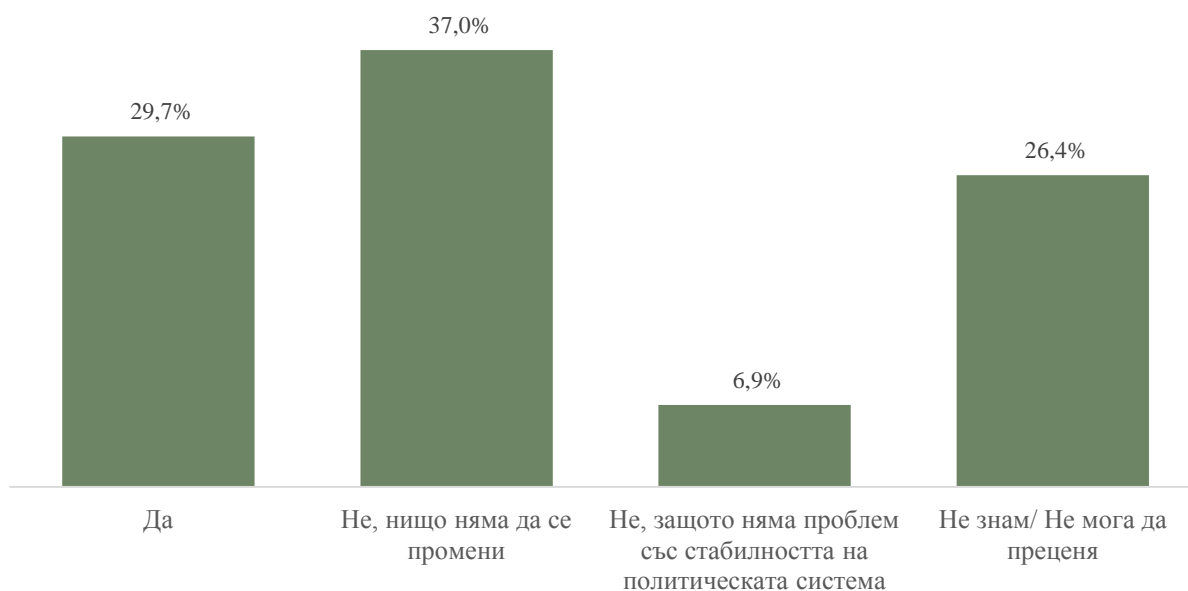
Намаляването на броя на народните представители в Народното събрание е най-често посочваната промяна в конституцията, която следва да бъде направена – 36,4% от респондентите посочват, че трябва да се свика Велико Народно събрание именно с такъв мотив. Въвеждането на ограничения в мандатите на министър-председателя (до два мандата) е посочено от 30,8% от гражданите. Намаляване мандатите на главния прокурор и на председателите на Върховния административен и на Върховния касационен съд се разпознава като необходима промяна в конституцията от 28,8% от гражданите, които посочват, че трябва да бъде свикано ВНС с такава задача. Статутът на прокуратурата и начинът на избор на главен прокурор също е във фокуса на българите, които очакват свикването на ВНС. 25,7% от пълнолетните българи са на мнение, че главният прокурор трябва да се избира пряко от гражданите, а 24,9% подкрепят промяна в Конституцията, свързана с изваждането на прокуратурата от съдебната власт. По отношение на премахването на фигурата на главния прокурор делът на подкрепящите е по-нисък, като 16,3% считат, че е необходима такава конституционна промяна. Промяната на формата на държавно управление и превръщането на България в президентска република е тема, която среща подкрепата на едва 15,5%. **Премахването института на ВНС е конституционна промяна, която се подкрепя от най-малко граждани – 14,4%.** Тези мнения са до голяма степен резултат от една страна от неразбиране в пълнота на

функциите и ролята на ВНС, докато за подкрепящите запазването на института на ВНС е важна стъпка, която гарантира решаването на ключови въпроси от устройството на държавата да бъде предприемано само след по-сериозна процедура и дебати и с участието на по-голям брой народни представители.

Изваждането на прокуратурата от съдебната власт се подкрепя в значително по-малка степен от респондентите на възраст до 24 години. Сред тази възрастова група са и най-големите резерви към премахване института на Велико Народно събрание и към премахването фигурата на главния прокурор. Сред хората на възраст 25-30 години е по-слаба подкрепата за пряк граждански избор на главния прокурор. **Респондентите, попадащи във възрастовата група 41-50 години, са в най-голяма степен склонни да подкрепят конституционни промени, свързани с превръщането на България в президентска република.**

Респондентите с висше образование в по-малка степен подкрепят ограничаване на броя на мандатите на министър-председателя до два. Този извод е валиден в по-голяма степен за притежателите на магистърска степен. Сред респондентите висшисти, притежаващи степен „магистър“, е най-силна съпротивата срещу превръщането на България в президентска република и срещу премахването на института на ВНС. **Хората с висше образование в по-малка степен са склонни и да подкрепят пряк избор на главен прокурор от страна на гражданите.**

СМЯТАТЕ ЛИ, ЧЕ ВЕЛИКОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ ЩЕ ДОВЕДЕ ДО ПОВЕЧЕ СТАБИЛНОСТ НА ПОЛИТИЧЕСКАТА СИСТЕМА /ИЛИ ПОВЕЧЕ СТАБИЛНОСТ В СТРАНАТА/?

43,9% е общият дял на респондентите, според които Великото Народно събрание няма да доведе до повече стабилност на политическата система или на повече стабилност в страната¹ – от тях 37% са на тази позиция, защото според тях ВНС няма да внесе никакви промени, а 6,9% - защото не виждат проблеми, свързани със стабилността на политическата система на страната. 29,7% от българските граждани разпознават институцията на ВНС като фактор, който би допринесъл за по-стабилна политическа система. 26,4% е дялът на респондентите, които се затрудняват да оценят ефектите, които ВНС би имало върху политическата стабилност, до голяма степен и поради непознаване на ролята му и функциите, което е причина да не могат да оформят ясно своята позиция.

Представителите на възрастовата група 41-50 години са най-склонни да смятат, че свикването на ВНС ще окаже положително въздействие върху стабилността на политическата система. Хората между 31 и 40 години, както и тези над 60-годишна възраст, са най-скептични към възможностите на ВНС за значима обществена промяна.

¹ Изследването почива на субективните възприятия на респондентите за стабилност без да ги операционализира или ги изследва в дълбочина.

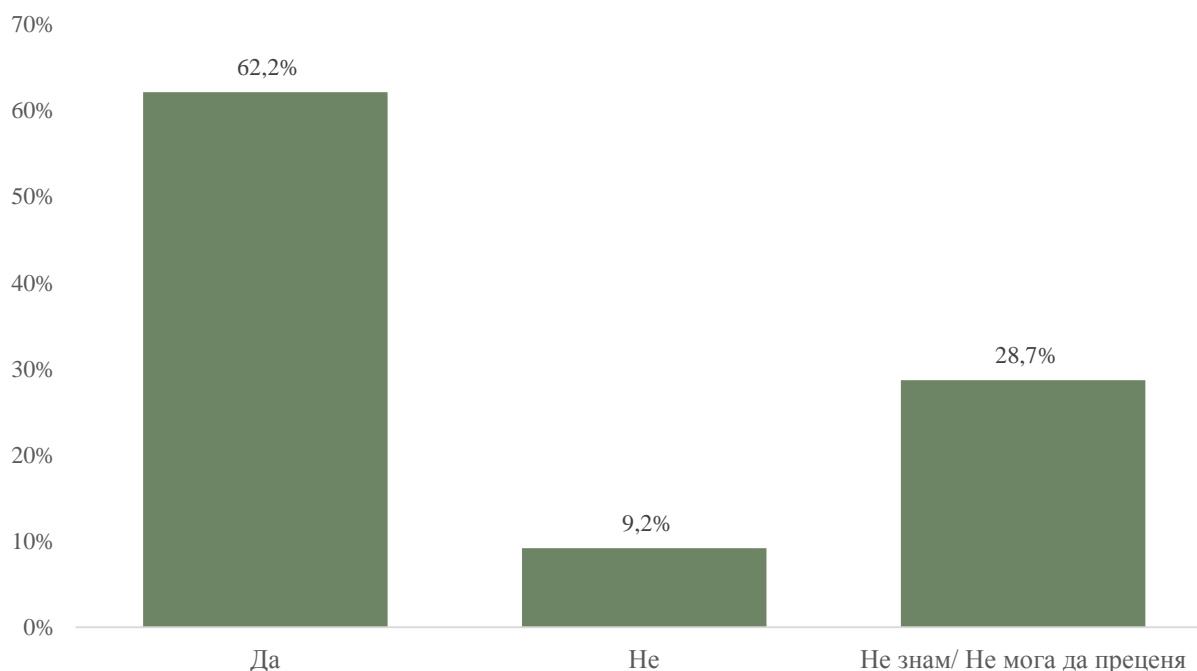
Разпределението по пол показва, че мъжете по-често посочват, че Великото Народно събрание ще доведе до повече стабилност на политическата система.

Мнозинството от респондентите, завършили магистърска степен на висше образование, са на мнение, че ВНС няма да донесе никаква промяна.

Жителите на столицата и на областните центрове в страната в по-голяма степен са убедени в потенциала на ВНС да окаже благоприятен ефект върху политическата стабилност и по-общо върху стабилността на страната.

Тези нагласи до голяма степен са резултат от ниското доверие в политическия живот и институциите, разочарование от функциониране на демократичните механизми усещане, че подобни дебати се използват за партийни цели, а не са базирани на принципни позиции.

**ИЗПОЛЗВА ЛИ СЕ ТЕМАТА ЗА СВИКВАНЕ НА ВЕЛИКО
НАРОДНО СЪБРАНИЕ ЗА ПОЛИТИЧЕСКИ И ПАРТИЙНИ ЦЕЛИ,
СПОРЕД ВАС?**

Мнозинството от българските граждани – 62,2%, са категорични, че темата със свикването на Велико Народно събрание се използва за партийни и политически цели. На

противоположното мнение са 9,2%, а 28,7% от респондентите не знаят или не могат да определят дали темата се използва за подобни цели.

Респондентите на възраст над 60 години най-често посочват, че темата за ВНС се използва за партийни и политически цели. Най-слаба е тази убеденост сред хората до 24-годишна възраст.

Разпределението по пол показва, че мъжете са по-склонни да разпознават употреба на темата с ВНС за политически и партийни цели.

Гражданите, притежаващи магистърска степен на висше образование, в най-голяма степен заявяват, че темата със свикването на ВНС е обект на партийни и политически употреби, преследващи определени частни интереси.

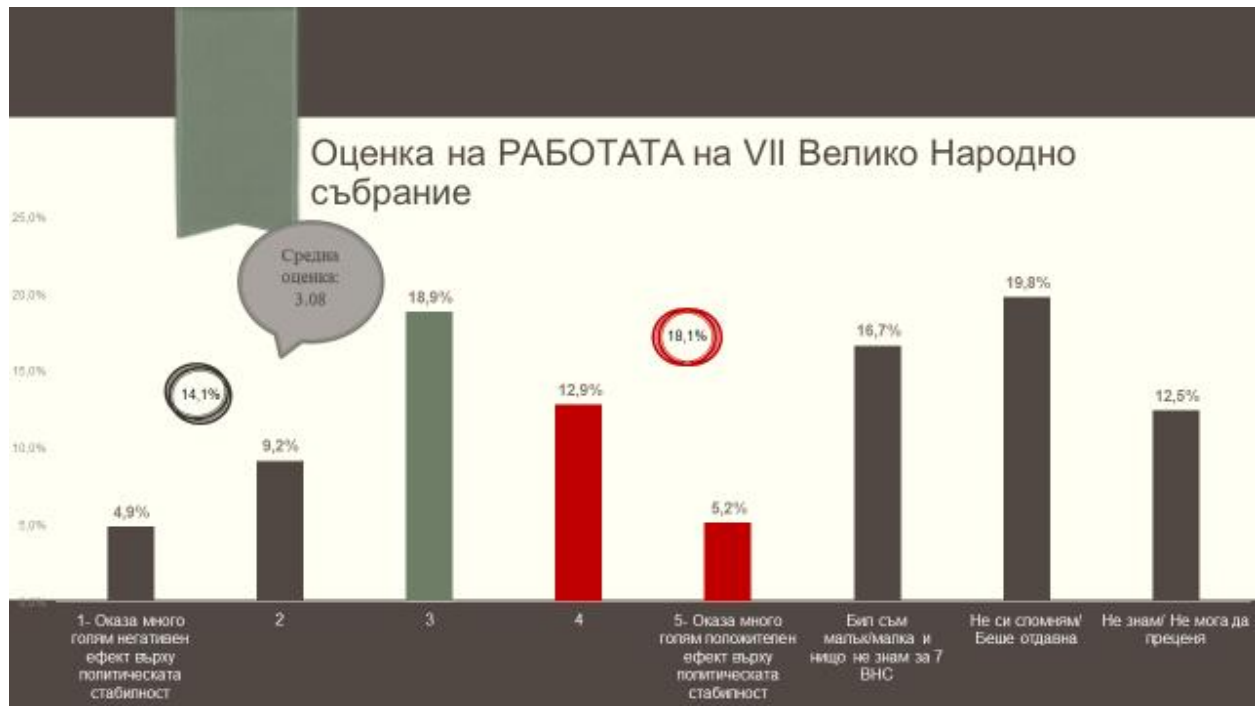
Оценка на работата на VII Велико Народно събрание

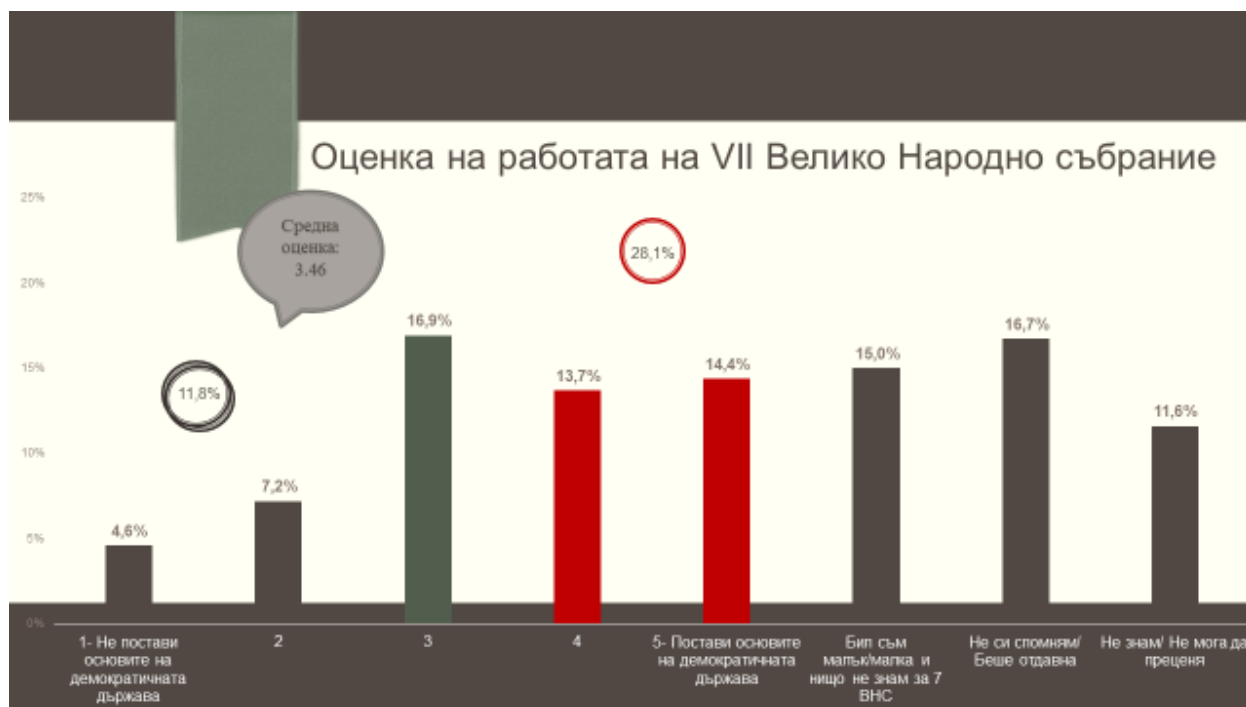
Оценките за VII Велико Народно събрание трябва да се разглеждат през призмата на контекста на провеждане на изследването и смяна на поколенията. Над половината от пълнолетното население не е било в пълнолетие по време на този исторически за България момент², а историческата памет за тези събития не се предава в достатъчна степен между поколенията и не се изучава в достатъчна степен в рамките на образователната система. Делът на лицата, които посочват, че нямат мнение, не са били свидетели на работата на VII ВНС или не си спомнят този исторически момент е висок – общо почти 50%. В мненията, макар и колебливо, положителните оценки доминират.

---

² Делът на лицата под 48 г. е 52,8%.

Как оценявате работата на последното (седмо) ВНС?:

Оценката на българските граждани за работата на VII Велико Народно събрание по-скоро може да се определи като средна. По скалата от 1 до 5 средната оценка за работата на Великото Народно събрание по отношение на поставянето на основите на една демократична държава е 3,46 (като 1 е „Не постави основите на демократичната държава“, а 5 е „Постави основите на демократичната държава“). Най-често посочваната оценка е 3 – поставена е от 16,9% от респондентите, докато най-рядко са поставяни оценки 1 (4,6%).

Средната оценка за ефекта, постигнат от последното ВНС върху развитието на България, е 3,12 (като 1 е „Оказа много голям негативен ефект върху развитието на България“, а 5 – „Оказа много голям положителен ефект върху развитието на България“). Оценка 3 е най-често поставяна – така оценяват 21% от респондентите. Най-малко са поставени оценки 1 – 4,2%.

3,08 е средната оценка, която българските граждани поставят на работата на VII ВНС в областта на ефекта, който то има върху политическата стабилност в страната (1 означава „Оказа много голям негативен ефект върху политическата стабилност“, а 5 – „Оказа много голям положителен ефект върху политическата стабилност“). Оценка 3 отново е най-често поставяната – 18,9% са оценили по този начин. И тук с най-нисък дял са поставилите оценка 1 – 4,9%.

Прави впечатление, че и по трите зададени критерия за оценка на работата на VII ВНС в оценяването са участвали малко повече от половината от българските граждани. Останалите се разпределят в категориите „Бил съм малък/ малка и нищо не знам за 7 ВНС“, „Не си спомням/Беше отдавна“ и „Не знам/ Не искам да отговоря“, като с най-големи дялове са попадащите в последната категория.

Напълно според очакванията, респондентите до 30-годишна възраст по-често са отговорили с „Бил съм малък/ малка и нищо не знам за 7 ВНС“. Сред тези, които все пак са се информирали за този период от най-новата история на България, прави впечатление, че във възрастовата група до 24 години средната оценка за въздействието на ВНС върху политическата стабилност е най-висока. Тези групи на практика в много голяма степен приемат демокрацията за даденост и слабо познават спецификите на живота в недемократични общества. По отношение на ефекта върху развитието на България и на поставянето на основите на демократичната държава най-високите средни оценки са поставени от попадащите във възрастовата група 51-60 години.

Разпределението по пол показва, че мъжете оценяват по-високо работата на VII ВНС и по трите изброени критерия.

Респондентите с висше образование, степен „бакалавър“, оценяват по-високо ефекта на ВНС върху политическата стабилност. По отношение на ефекта върху развитието на България най-високи оценки са поставяни от хора със средно образование, както и с образование след средното, но не висше. Последните оценяват по-високо и работата на VII ВНС в посока поставяне основите на демократичната държава.

Заклучение

Изследването е проведено непосредствено след изборите от 4 април 2021 г. и както дебатите в рамките на предизборната кампания, така и позициите на политическите сили непосредствено след изборния ден и в рамките на 45-тото народно събрание, са повлияли на нагласите. Те се характеризират със силна фрагментираност, слаба запознатост и липса

на ясно изразени позиции и отчетливи мнозинства, които да подкрепят една или друга промяна.

Отговорите свързани с оценка на работата и значението на ВНС показват острата нужда от инвестиране в гражданско образование, през което да се повиши разбирането за ролята на основния закон и ВНС. Така следващите поколения, които нямат историческата памет за събитията от началото на 90-те години на миналия век, ще придобият представа за създаването на настоящето функциониране на държавата и установяване принципите на управление – икономическите и обществени отношения, взаимодействие между властите, структури и процедури на държавните и местните органи и отношенията между държавата и гражданите.

Мнозинството от българските граждани не разпознават необходимост да се приема нова Конституция. По отношение на свикването на ВНС се наблюдава относителен паритет между привърженици и противници.

Намаляване броя на народните представители, ограничаване броя на мандатите на министър-председателя и намаляване мандатите на главния прокурор и на председателите на Върховния касационен и Върховния административен съд са най-желаните конституционни промени от привържениците на промяна в основния закон, но все още остават със слаба подкрепа от пълнолетното население. Тези нагласи са обосновани от фактическото положение в управлението на страната през последните години. Гражданите са разочаровани от законодателната дейност и функционирането на органите на съдебната система и демонстрират високата си неудовлетвореност от цялостното функциониране на институциите в България. Наличието на големи властови дистанции, усещане за недосегаемост и липса на контрол над работата на институциите допълнително подсилват тези нагласи.

Оценката на българските граждани за работата на последното Велико Народно събрание може да се определи като средна, съчетана със силна дисперсия на мненията. Все пак, макар и с малки разлики, превес взимат положителните оценки за ефекта от работата на VII ВНС. Оценките са най-високи по отношение на ролята на VII ВНС за поставяне основите на демократичната държава и най-ниски, когато става въпрос за ефекта на събранието върху политическата стабилност в страната.